

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Красимир Станчев

(Трети римски университет)

за трудовете на доцент д-р Бойка Петрова Мирчева,

кандидат за заемане на академичната длъжност ПРОФЕСОР

в конкурса по професионално направление "2.1. Филология"

за нуждите на секция "Кирило-Методиевски извори и традиции"

на Кирило-Методиевския научен център към БАН,

обявен в ДВ бр. обявен в Държавен вестник, бр. 104 от 14. 12. 2018 г.

Доцент д-р Бойка Петрова Мирчева е единственият кандидат по обявения на 14. 12. 2018 г. конкурс за професор.

Родена на 10 ноември 1957 в София, тя завършва гимназия в София през 1975 г. и специалност "Българска филология" с втора педагогическа специалност "История" в Софийския университет "Св. Климент Охридски" през 1980 г. От 1982 г. работи последователно като проучвател, асистент, главен асистент и ст. н. с. II степен/доцент (от 2006 г.) в Кирило-Методиевския научен център към БАН с основна сфера на дейност проучването и каталогизирането на славянските извори за Кирил и Методий, техните ученици и техните традиции. През 1998 г. ѝ е присъдена образователната и научна степен ДОКТОР (дисертационен труд: «Канонът за Кирил и Методий и Службата за Кирил в славянската книжнина», издаден през 2001 г.), а през 2005 г. защитава хабилитационен труд «Канонът за Димитър Солунски и оригиналната славянска химнография» за получаване на научното звание "старши научен сътрудник втора степен" (свидетелство от 16.11.2005), впоследствие приравнено към ДОЦЕНТ.

За участие в настоящия конкурс кандидатката представя неотпечатан хабилитационен труд (монография) под заглавие «Успение Кирилово в южнославянската православна традиция», 32 публикации и една студия под печат (№ 33 в списъка на публикациите).

Монографията е посветена на един много важен извор за живота и делото на Константин Философ – св. Кирил, както и на брат му Методий и на техните ученици: Краткото житие на св. Кирил, известно като «Успение Кирилово». Познато за науката от повече от 150 г., това произведение до момента не беше проучвано комплексно по всичките му преписи, и много проблеми около него, вкл. датировката му, са оставали спорни и интерпретирани по крайно различни начини на базата на недотам научни аргументи. В монографията на кандидатката са изследвани и издадени (наборно и

фототипно) всички познати преписи на тази среднобългарска творба, прави се подробен текстологичен анализ на преписите и се анализира отношението на «Успение Кирилово» към останалите кирилометодиевски извори. Специален интерес, по мое мнение, заслужава параграф I.4, «Датировка на Успение Кирилово», в който авторката, след обстойно аналитично представяне на застъпваните в науката мнения (според които датировката на паметника варира от края на IX до края на XIII и дори до XIV в.), мотивирано се присъединява към становището, че «Успение Кирилово» е възникнало след възстановяването на българската държава през 1185/87 г., като уточнява, че най-вероятно това е станало по времето на цар Иван Асен II. (Към този параграф имам само една малка методологическа забележка: добре е, когато се цитира публикация от 1987 г., препечатана и коментирана актуализиращо през 2012, като актуализациите само потвърждават изказаните по-рано мнения, да се разглежда тя в контекста на първото си публикуване, когато в значителна степен е носела характер на новост, а не по преизданието ѝ четвърт век по-късно.) На «Успение Кирилово» като произведение от епохата на цар Иван Асен II кандидатката се спира и в статията си под печат № 33, а на различни проблеми на текстовата му история, както и на публикуване на някои от преписите, са посветени публикации №№ 7, 12, 14, 15, 24, 27 и 32. По мое мнение, след публикуването си (с отстраняване на някои технически грешки) монографията «Успение Кирилово в южнославянската православна традиция» ще заеме достойно място в изследванията върху славянските кирилометодиевски извори и ще спомогне за окончателното разрешаване на някои въпроси, по които се е спорило често пъти поради непълно познаване на ръкописната традиция.

Публикации №№ 4, 6, 11, 21, 22 и 23 са посветени на **Службите за св. Кирил** и тяхното битуване в славянската книжнина. Те представляват продължение на изследователската линия, вече представена в докторската дисертация на кандидатката. Извършена е идентификация на един важен изследователски препис на произведението, проследени са интерполациите, които привнасят патриотични елементи в текста на службата и свидетелствуват за българизацията на култа към славянския първоучител, отразена в някои по-късни преписи на произведението (в частност публ. № 22). Много важни са откриването на византийски прототип на една късна служба на св. Кирил (публ. № 6) и добре аргументираната полемика на Б. Мирчева с руския учен В. Крыско (№ 4), който смята службата на св. Кирил за преводен паметник (проблем, на който той посвети и отделна книга, но няколко години след публикуването на статията на кандидатката).

Щастливо продължение на хабилитационния ѝ труд за доцентура върху **Канона за св. Димитър Солунски** (2005 г.) е публикация № 3 от 2009 г., в която, под скромното заглавие «Още един южнославянски препис на Канона за Димитър Солунски», кандидатката разглежда важни проблеми на творбата, приписвана от някои учени на св. Методий, и дава своя принос за доизясняването на някои от тях.

Един нов момент в творческата биография на Б. Мирчева е работата ѝ върху **Службата на св. Климент Охридски**, отразена в две отделни части на колективния том «Песни за Климент» (2016 г.): стр. 117-133 – речник-индекс на произведението, стр. 135-139 – анализ на лексиката му. И двете части са изработени много прецизно, показват отлично владение на лингвистичната проблематика и несъмнено допринасят за високата научна стойност на изданието.

Значителен интерес за работещите в областта на кирилometодиевистиката представлява и публикация № 30, в която се описват и доколкото е възможно идентифицират съхраняваните в научния архив на БАН копия от преписи на пространното и проложното жития на св. Методий и от общото проложно житие на св. св. Кирил и Методий: една трудоемка “черна” работа, която е изключително ценна за специалистите.

Аналитичната изследователска и издателска работа на Б. Мирчева върху отделни славяноезични кирилometодиевски извори кулминира в «**Опис на преписите на славянските извори за Кирил и Методий и техните ученици**», издаден през 2014 г. като том 23 от поредицата Кирило-Методиевски студии, издавана от Кирило-Методиевския научен център. В него са поместени данните за 1146 преписа на 46 славянски извора с данни за хранилището, сигнатурата, съществуващите описи, издания и изследвания на всеки един от тях. Описът не е едно просто сумиране на съществуващи данни, а плод на продължителна работа по тяхното издирване и уточняване, извършена от кандидатката. Като един вид приложение към Описа, в публикация № 13 е представена една генеалогичната карта на славянските извори, в която те са подредени според тяхната хронология и установените от различни изследователи зависимости между тях, като същевременно се отчитат и предполагаемите, недостигнали до наши дни произведения. Когато картата бъде изработена в интерактивен вид и поместена в Интернет, ще даде възможност за бързо и разнопосочно ориентиране в изворите за живота, делото и традициите на св. св. Кирил и Методий. Публикация № 26 отразява част от подготвителната работа по Описа, а № 25, която има отношение и към

тази работа, е свързана по-скоро с изследванията на кандидатката върху «Успение Кирилово».

С темата за учениците на Кирил и Методий е функционално свързан и един кръг от публикации на Б. Мирчева върху **култа към св. Еразъм Формийски (Охридски)**, който бива свързван с култа към св. Седмочисленици, като св. Еразъм в Охридско често бива прибавян към Седмочислениците (№№ 5, 8, 9, 16, 17, 18, 19, 20). Кандидатката привежда доста убедителни доказателства за старинността на почитането на св. Еразъм в Охрид и Охридско като евангелизатор, което обяснява свързването му в по-късната традиция с образите на Кирил и Методий и техните ученици. Интересна, но може би нуждаеща се от допълнителни обосновки, е хипотезата, че наименованието ‘Лукрида’ се отнася към Лихнида/Охрид и има илирийски (предалбански) произход. Като цяло издирванията на Б. Мирчева върху култа към св. Еразъм заслужава да бъдат обобщени и дооформени в една монография, в която още по-добре да бъдат мотивирани интересните хипотези на авторката. Една такава монография, за каквато представените публикации са солидна база, би била принос не само в българската наука, но и в изследванията в международен план върху фигурата и култа на Еразъм Формийски/Охридски.

Независимо че е анонимен, преславският (по определението на Ст. Кожухаров) **«Канон за Въведение Богородично»** също има отношение към кирилометодиевската проблематика, тъй като е част от химнографското наследство на българския Златен век. На това произведение Б. Мирчева е посветила едно сериозно изследване (публ. № 10) придружено от издание на два непубликувани досега преписа (единият и неизвестен преди това), с което дава още един принос – след проучванията си върху Службата на св. Кирил, Общия канон на св. св. Кирил и Методий, Канона на св. Димитър Солунски и Службата на св. Климент Охридски – към изследването на старобългарската богослужебна поезия.

Извън темата на конкурса, както пише самата кандидатка в анотираната си библиография (с. 5-6), но в никакъв случай не извън задачите на КМНЦ, стои участието ѝ в монументалното издание на Четвероевангелието на цар Иван Александър (Лондонското евангелие), Виена, 2017 г. За това издание Б. Мирчева заедно с проф. Х. Миклас многократно е сверявала набраните текстове с дигиталното копие на ръкописа, работила е върху коментарите под линия и върху редактирането на всички студии, като е превела от италиански език две от тях: една трудоемка и много добросъвестно свършена работа, която е допринесла в голяма степен за високото качество на изданието.

Освен чрез представените и разгледани по-горе публикации от периода след назначението си като доцент в КМНЦ, кандидатката е участвувала активно в научно-изследователската работа в областта на кирилометодиевистиката като ръководител на един изследователски проект, осъществен съвместно с Института по славистика а Словашката академия на науките (2011-2013 г.), и като изпълнител в десет други проекта, пет от които с международно участие (№№ 3, 4, 5, 6 и 10 от приложения към CV списък).

В периода след хабилитирането си като доцент, Б. Мирчева е взела участие в 19 международни и 4 национални научни конференции и симпозиуми с доклади, тясно свързани с темите на работата ѝ като член на колектива на КМНЦ. Забелязаните 262 цитирания (и те със сигурност не са всичките) на нейни публикации в научните трудове на учени от различни страни (България, Германия, Гърция, Италия, Македония, Полша, Русия, Словакия, Украйна), както и в международните електронни ресурси, са свидетелство за широкия отклик на изследванията ѝ сред международната (палео)славистична общност.

Като цяло мнението ми е, че кандидатката по настоящия конкурс **Бойка Петрова Мирчева** е зрял и утвърден учен в областта на палеославистиката и в частност на кирилометодиевистиката, с безспорен научен авторитет в България и в чужбина. Тя несъмнено притежава качествата, изискуеми за академичната длъжност **‘професор’ в научната област ‘Висше образование. 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология’**, поради което предлагам на почитаемото научно жури да ѝ присъди тази академична длъжност.

Рим, 9 май 2019 г.

Рецензент:

Проф. д-р Красимир Станчев

Prof. Krassimir Stantchev
Ordinario di Slavistica
Università degli Studi "Roma Tre"
Dipartimento di Lingue, letterature e culture straniere
via Valco di San Paolo, 19
000146 Roma, ITALIA

e-mail: krassimir.stantchev@uniroma3.it
tel.: (+39)0657338706
cell.: (+39)3290571128